

УДК 614.27(477):658.8.012.12

Науменко Наталія,

к.е.н., доцент,

доцент кафедри міжнародних економічних відносин

та управління проектами,

Волинський національний університет імені Лесі Українки,

м. Луцьк, Україна

naumenko.ns@gmail.com

Зоценко Артур,

Wyższa Szkoła Społeczno-Gospodarcza w Przeworsku,

Przeworsk, Polska

artur.zotsenko@ce-ekspert.eu

ДЕЯКІ ЗМІНИ ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ

Фармацевтичний ринок України в широкому розумінні складається з наступних категорій: лікарські засоби (рецептурні і безрецептурні), вироби медичного призначення, товари медичної косметики і особистої гігієни, біологічно активні добавки і лікувальне харчування. Загальний обсяг ринку у 2022 р склав 846 млн упаковок (-41,6% до минулого року) у натуральному вимірі і 61 млрд грн. (-22,7%) у грошовому вимірі відповідно.

Суттєве падіння обсягів, викликане війною, не є однаковим за основними категоріями: категорія лікарських засобів знизилася на 27% (Evolution index [1,2], далі EI=94), тоді як категорія виробів медичного призначення, навпаки, виросла на 5% (EI=136). Це обумовлено збільшенням попиту на перев'язувальні матеріали, турнікети, шовний матеріал, товари догляду за ранами, хірургічні та інші медичні інструменти, тощо.

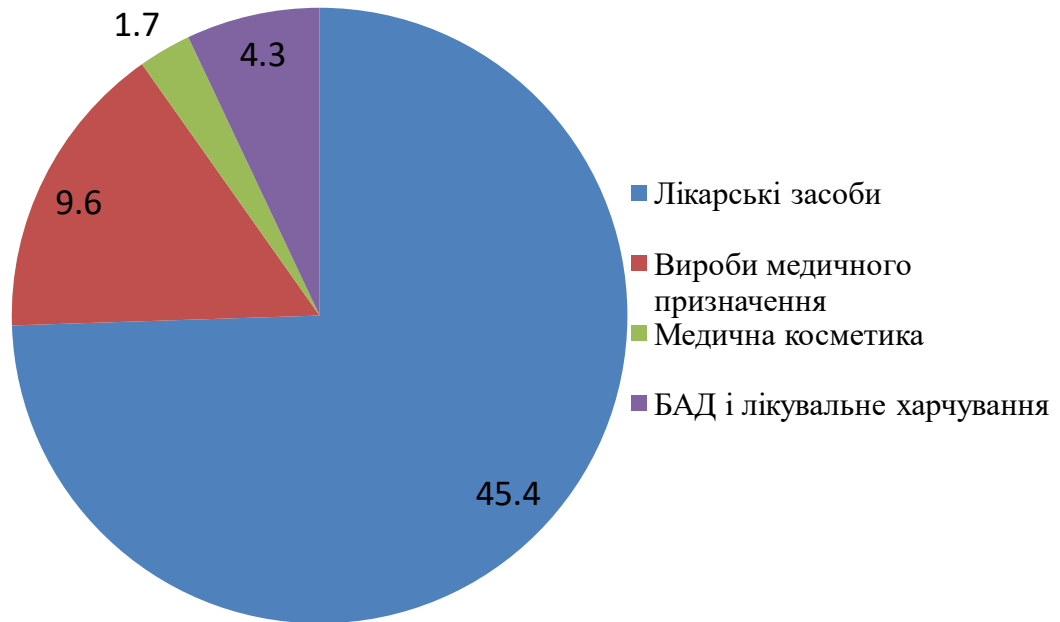

Рис.1 Фарм ринок України 2022 р. за категоріями, млрд. грн, відпускні ціни дистриб'юторів

**Власна розробка за даними компанії «SMD».*

Категорії медичної косметики і товарів особистої гігієни та біологічно-активних добавок і спеціального лікувального харчування зменшилися на 14 % (EI=111) і 20 % (EI=104) відповідно. Таким чином, всі категорії, крім лікарських засобів, мали кращу за ринок продуктивність (EI>100).

В категорії біологічно-активних добавок і спеціального лікувального харчування найменше падіння реалізації продемонстрували: замінники молока (та навпаки, значно дорожчі готові молочні суміші мали чи не найбільше падіння), що може бути пояснено зменшенням купівельної спроможності населення і переключенням на дешевші товари; засоби, що покращують функції опорно-рухового апарату та засоби, що сприяють покращенню процесів центральної нервової системи. Також значно зріс попит на товари йодопрофілактики і ті, що мають вплив на функцію щитовидної залози (можливо, за рахунок побоювань можливих наслідків застосування ядерної зброї).

СЕКЦІЯ 9. VARIA

У категорії товарів особистої гігієни та косметики зросло споживання підгузників та прокладок (можливо, за рахунок переміщення попиту до аптечного сегменту з сегменту масових продажів у супермаркетах, також – за рахунок меншої ціни в аптечному сегменті). Також збільшився попит на чоловічу дермокосметику, що закуповувалася волонтерами при формуванні аптек та наборів для військових.

Серед категорій споживання яких зменшелось більшою мірою ніж ринок у середньому є категорія жіночого здоров'я (зокрема, контрацептиви для системного застосування, гінекологічні протиінфекційні та антисептичні засоби, статеві гормони та модулятори статевої системи).

Традиційно фармацевтичний ринок України відображав споживання з оплатою «з власної кишені», частка держваних закупівель ще 5-7 років тому не перевищувала 12 %, а програми реімбурсації були відсутні. Отже, основним каналом був роздрібний з продажами через аптечні мережі і індивідуальні аптеки. В останні роки внесок держави значно зріс і в 2022 році покриває понад третину всього ринку у грошовому вимірі. В структурі каналів все ще переважають закупівлі (близько третини обсягу ринку), а частка програм реімбурсації складає 4 %.

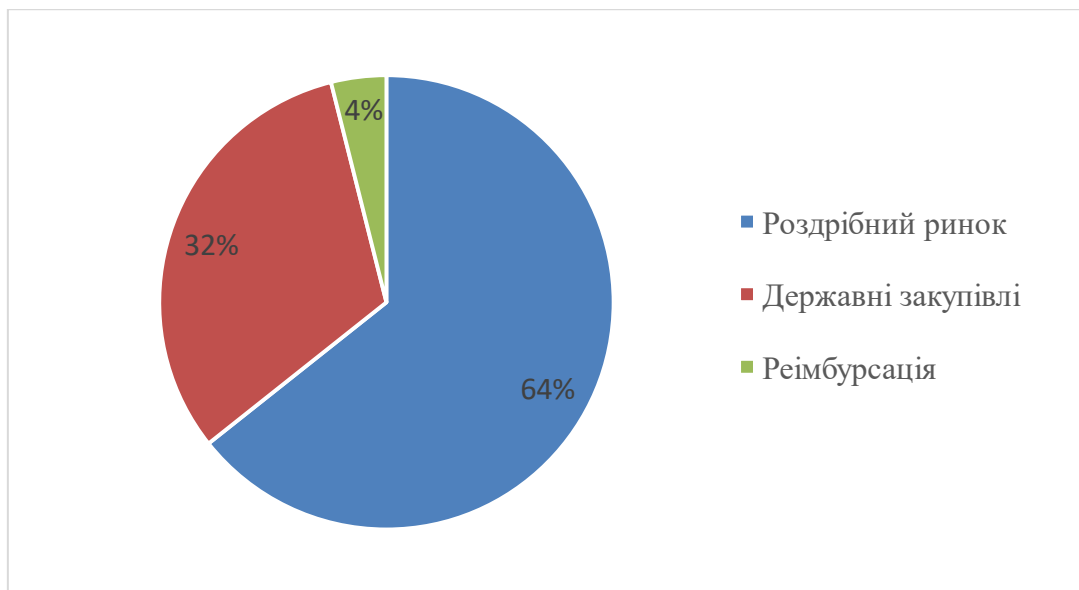

Рис. 2. Фарм ринок України 2022 р. за каналами збуту, млрд. грн, відпускні ціни дистриб'юторів

**Власна розробка за даними компанії «SMD».*

Порівняно з минулим роком, канал роздрібної аптечної торгівлі (за вирахуванням компенсацій за програмами реімбурсації) мав найсуттєвіше падіння (-31 %, EI=90). Обсяг державних закупівель зменшився лише на 9 % (EI=118), а компенсації за каналом реімбурсації збільшилися на 118% (EI=283).

Загальне падіння ринку зумовлене зменшенням населення, що формує попит (частина населення виїхала за межі України, частина знаходиться на тимчасово окупованих територіях, тощо), заміщенням частини продажів значними надходженнями гуманітарної допомоги та зменшенням купівельної спроможності населення.

Суттєве зростання споживання через канал реімбурсації зумовлено вдалою політикою Держави у значному розширенні списку продуктів, що підлягають частковій або повній компенсації, зокрема, інсулінів, а також ліків для корекції хвороб психіки та поведінки. У певних категоріях відбулося майже повне заміщення продажів з власної кишені на реімбурсацію (зокрема, інсуліни). У деяких категоріях лікарських засобів, наприклад, антигіпертензійних, суттєво збільшилася частка продуктів, що були куплені пацієнтами через реімбурсацію, порівняно з минулими роками. Це також свідчить, що більше пацієнтів вирішили скористуватися можливістю отримання ліків без оплати або зі суттєвою знижкою і, опосередковано, про зменшення купівельної спроможності.

Менше за ринок зменшення каналу державних закупівель демонструє, що попри всі негаразди і виклики воєнного часу, Держава має в пріоритеті систему охорони здоров'я та фінансує необхідні закупівлі як ті, що були передбачені Національними програмами, так і як відповідь на виклики війни. Важливим кроком було визнання фармацевтичної галузі як такої, що має Національний пріоритет [3].

Список використаних джерел:

1. Промоційна активність фармкомпаній за підсумками 2022 р. *Proximaresearch*. 07.02.2023. URL: <https://proximaresearch.com/ua/ua/novini/promocijna-aktivnist-farmkompanij-2022/> (дата звернення 14.05.2023).
2. Горлова І. Огляд фармацевтичного ринку України в часи тяжких випробувань *Фармацевтична галузь*. 2023. №1(94). URL: <https://promoboz.com/ru/journal/2023/1-94-2023/oglyad-farmatsevychnogo-rynku-ukrayiny-v-chasy-vazhkyh-vyprobuvan/#> (дата звернення 14.05.2023).
3. Market share Dashboard URL <https://www.seedsetgroup.com/pharmacy-market-research/>
4. K. Juluru, P.K. Thimmaraju, J. Reddy et al. mEI (Evolution Index-mature products) – *Redefined for Pharmaceutical Business Analytics*. International Journal of Innovation and Applied Studies, 2014, vol 7, No 2 – p. 641-645
5. Притульська Н., Мотузка Ю., Кошельник А. Фармацевтичний ринок України: тенденції розвитку в умовах пандемії COVID-19. *Товари і ринки*. 2022. №1. URL: <http://tr.knute.edu.ua/files/2022/01/04.pdf> (дата звернення 14.05.2023).
6. Чорній С., Білик Я., Павлюк Б., Стечишин І. Аналіз асортиментної структури антидепресантів на вітчизняному фармацевтичному ринку. *Український науково-медичний молодіжний журнал (УНММЖ)*. 2023. Том 136 № 1. URL: (дата звернення 14.05.2023).
7. Науменко Н.С. Пріоритети та проблеми релокації вітчизняного бізнесу в західні регіони України. *Імперативи та безпекові пріоритети збереження і розвитку продуктивної спроможності регіонів України в умовах війни: збірник тез доповідей дискусійної платформи / за заг. ред. д.е.н., проф. Шульц С.Л., д.е.н., проф. А. І. Мокія. Львів. 2022. С. 29-33. URL: https://ird.gov.ua/ird02/n3381_tezu.pdf (дата звернення: 03.04.2023).*